

ENKELE KLINISCH-THEORETISCHE BESCHOUWINGEN ROND EXTREEM PSYCHOTRAUMA, EXTREEM VERLIES EN VERBANNING

WAT IS EXTREEM PSYCHOTRAUMA?

WAT IS EXTREEM VERLIES?

- **Het resultaat van de confrontatie met de onmenselijke barbarij.**

“Ik denk dat deze rottigheid mij werd toegebracht door deze monsters. Het zijn onbeschrijflijke methodes die ze toegepast hebben. De smerigheid van hun daden kan niet worden weggewassen. Een therapie doen, erover spreken lucht op, maar neemt de smerigheid niet weg. Ik ben er tot op vandaag van doordrongen, want het is niet enkel een verkrachting. Het is iets monstrueus, hun methoden zijn onbeschrijflijk. Ik kom er tot op vandaag niet van terug. Wat we meegemaakt hebben kunt u zich niet voorstellen. Het vreet aan mij, het komt altijd maar terug, het doorboort mij van binnen. Het woont in mij, het geeft mij rillingen. Ik vraag mij af: welke misdaden heb ik begaan waardoor ik dit heb moeten ondergaan?” (Mevrouw B.)

- **Onze klassieke theoretische Westerse denkkaders over geestelijk lijden schieten tekort om deze ervaring te bevatten, te beschrijven en te theoretiseren. Deze kliniek nodigt uit tot het “uitvinden” van “andere” denkkaders want:**
  - ✓ **kwalitatief onderscheid tussen :**
    - **ingrijpende gebeurtenissen**
(vb. onvoorbereid verlies van beminde naaste, van werk, van gezondheid, etc.)
    - **gebeurtenissen die vallen onder het extreme van het dagelijkse**
(vb. slachtoffer overval, carjacking, etc.)
    - **gebeurtenissen die vallen onder het extreme van het uitzonderlijke**
(vb. langdurige foltering, verkrachting als oorlogswapen tegen bevolkingsgroepen, willekeurige opsluitingen, etc.)
  - ✓ **andere existentiële vraagstellingen bij extreme verlieservaringen. Vraagstellingen zijn analoog maar niet identiek aan de vraagstellingen bij minder catastrofale verlieservaringen.**

HET EXTREME VAN DE ERVARING STAAT IN RECHTSTREEKS VERBAND MET DE ZWAARTE VAN DE PSYCHISCHE ARBEID BIJ HET PROCES VAN ZINGEVING

« Wanneer ze mijn echtgenote verkracht hebben, wanneer ze hun penis in mijn mond gestoken hebben, dan heb ik gedacht: ik ben niets meer, nul. Vroeger vond mijn echtgenote dat ik een sterke man was. Daar ben ik gestopt een man te zijn voor haar en een vader voor mijn kinderen.» (Mijnheer D.)

ENKELE KENMERKEN VAN EXTREEM VERLIES EN EXTREEM PSYCHOTRAUMA

- ▶ **Het al dan niet tijdelijk verlies van wat Bion en Roussillon ons “denkapparaat” noemen. Want hoe het ondenkbare denken van de onmenselijke barbarij?**

“Imagine what they do, that government. They tortured a man six years, then they let him out of prison and they kill him. Imagine what they do. I saw a video of his parents, they cry. He wanted to solve problems, he did nothing bad and then, they kill him. For our government, we are like slaves. They even beat old men, women. How can they beat like that? I cry day and night, I think day and night. They tortured me, I know what pain is. How can I forget that? Even now, it’s like I am in prison...” (Mijnheer O.)

- **Het verlies van het fundament van onze menselijkheid, met name onze mede-menselijkheid en het taboe van de moord en de barbarij.**

“Waarom worden er onschuldigen vermoord ? Waarom deze boosaardigheid? Soms denk ik dat de moordenaars krankzinnig geworden zijn. Maar kan men iemand doden wanneer men krankzinnig is?” (Mevrouw R.)

➤ **Het verlies van de “geinternaliseerde goede objecten” (Melanie Klein).**

Fragment uit een dialoog met Mijnheer D.

Hij : ”Wanneer ik in de oorlog was en de dingen werden mij te zwaar, dan reisde ik in mijn hoofd naar mijn moeder en mijn vader. Op dat moment was dit geen fantasie, ik was op die plaats. Het was een plaats waar er veel natuur was. Ik zag het paard van mijn vader, ik zag mijn moeder en mijn vader. Wanneer ik nu naar die plaats wil terugkeren, is er niets meer.”

Ik : ”U zou die plaats opnieuw moeten scheppen.”

Hij : “Het is zeer moeilijk. Wanneer ik nu naar die plaats ga is alles verbrand. Er is niet meer het lawaai van kinderen die spelen. Dan heb ik zeer veel pijn. Het is geen fantasie, ik ben echt op die plaats. Al het goede in mij is dood. Wanneer mijn zoon een goed schoolrapport heeft, ben ik blij, maar ik voel niets.

- **Het verlies van het geloof in de mogelijkheid tot elke vorm van beschaving en mede-menselijkheid.**

“Ik geloof niet meer in de goedheid en de rechtvaardigheid van de mensen. Ik geloof enkel nog in de goedheid en in de rechtvaardigheid van God”.
(Mijnheer S.)

- **Extreem psychotrauma is een aanval op de intermenselijke band (Bion). Het subject beleeft zich als uitgesloten uit de menselijke gemeenschap.**

➤ **Extreem psychotrauma en extreem verlies veroorzaken een “breuk in de continuïteit van ons zijn” (Winnicott).**

« Ik ben verloren in een verloren wereld. Ik kom uit Damascus. Fysiek ben ik aanwezig, maar psychisch ben ik dood. Mijn familie is dood, voor mij is het een kwestie van tijd. Vanbinnen voel ik razernij. Het brandt. Ik kan niet meer helder denken. Ik heb afschuwelijke dingen gezien. De doden maken deel uit van mezelf. Ik heb drie-vier jaar in absolute angst geleefd. Hier ben ik niet bang. Ik ben verloren. De nachtmerrie van de mens is zijn geheugen. Er is een groot verschil tussen iets beleven en naar iemand luisteren die vertelt, met al mijn respect. Ik heb alles verloren. We zijn geworden tot mensen zonder doel omdat de wereld geen doel meer heeft. De beschaving is geen beschaving meer. De Syrische jeugd is vermoord. Voor 2012 was ik de gelukkigste mens op aarde. In 2012, de 13de dag van de Ramadan, schoot het Syrisch leger met zijn vliegtuigen en zijn tanks op de jongeren die demonstreerden.» (Mijnheer M)

OVER BALLINGSCHAP EN VERBANNING

Extreme verlieservaringen ten gevolge van extreme traumatische belevingen worden in stand gehouden, zelfs versterkt door het proces van ballingschap. Want:

- ▶ **Verlies van de identiteit opgebouwd in het land van oorsprong.**
- ▶ **Verlies van status.**
- ▶ **Verlies van woonst.**
- ▶ **Scheiding van het gezin dat meestal in het land van oorsprong in zeer gevaarlijke omstandigheden wacht op de gezinshereniging.**

“Wat een psychisch trauma voor mij is? In de eerste plaats, de ontworteling. Ik heb mijn geboorteland moeten verlaten. Nadien is mijn vader gestorven. Het doet pijn dat ik hem niet hebben kunnen bijstaan tijdens zijn laatste reis.” (Mijnheer T.)

- **het leven in het “opvang”-land.**

- **Extreme verlieservaringen worden in stand gehouden, zelfs versterkt door het leven in het “opvang”land.**

« Na drie maand verliezen de mensen hun gevoel van verantwoordelijkheid. Ze worden als kinderen die alles kunnen vragen. Bij de minste hoofdpijn willen ze een medicament. Wanneer het gezinnen zijn houden de ouders op ouder te zijn. Soms gebeurt het dat de kinderen de ouders zware verwijten naar het hoofd slingeren. Weinige ouders slagen erin ouder te blijven. Een vader die zelfs geen pen kan kopen voor zijn kinderen, dat zorgt ervoor dat hij zich hulpeloos voelt. Ikzelf had veel vrijheid in mijn land, met mijn echtgenote, mijn kinderen. Ik had mijn eigen studeerkamer. Nu moet ik dezelfde ruimte delen met mijn kinderen. Mijn kinderen hebben mij nooit zo gezien. Ze hadden hun kamer, ik de mijne, waar ze niet mochten binnenkomen uit respect.» (Mijnheer Paul)

- **Extreme verlieservaringen worden in stand gehouden, zelfs versterkt door huidig maatschappelijk klimaat dat ertoe neigt elke asielzoeker te verdenken een leugenaar, een fraudeur of erger een potentiële terrorist te zijn.**
- **Over de “Double bind” (School van Paolo Alto, Bateson, Searles, en anderen) in het juridisch discours.**

« Het klimaat is openlijk vijandig. Er is een permanente verdenking van fraude, van misbruik. Voor de asielzoeker is het veel moeilijker want het asielrecht is volledig anders gedacht dan het strafrecht. In het strafrecht is er het vermoeden van onschuld. Het asielrecht werd geschreven vanuit het idee dat elk misbruik moet worden vermeden. Het functioneert volgens het principe “*fraus omnia corrumpit*” (vrij vertaald: de fraude verbreekt alles). Wanneer je over één aspect de waarheid niet heb verteld, dan heb je volgens het asielrecht over alle aspecten gelogen. Het is natuurlijk wel het geval dat sommige asielzoekers proberen te frauderen. Maar als autoriteit die de staat vertegenwoordigt, zou je normaal neutraal moeten zijn en elke asielaanvraag behandelen zonder aprioris. Dit is spijtig genoeg niet het geval. Er zijn rechters die echt functioneren in het “à peu près”, die niet grondig zijn. Ofwel stort je in, ofwel krijg je een burn-out, ofwel word je cynisch. Er is veel druk... » (Rechter 1)

« Het cultureel kader is verschillend in elke cultuur. Degene die het interview doen op het Commissariaat Generaal moeten hun beslissing nemen op basis van algemene criteria, die meestal geen enkele rekening houden met de culturele context van de asielzoeker. De functionaris moet een levensverhaal als het ware vertalen in een juridisch verhaal. Psychologen zeggen mij dat dit onmogelijk is. Wat zou dan een juiste procedure moeten zijn? Ze zou multidisciplinair moeten zijn. Het juridisch discours zou zich moeten openen voor de psychologie, bv ivm de werking van het geheugen, en voor een antropologisch discours die rekening houdt met de cultuur van het land van oorsprong. De functionaris die belast is met het asielonderzoek zit in een dubbele rol. De rol van facilitator, die probeert een vertrouwensband te creëren met de asielzoeker, maar ook de rol van rechter. Zodat er een machtsonevenwicht ontstaat. Over de realiteit van het asielverhaal, bv. U moet weten dat veel asielzoekers een vals paspoort krijgen van de smokkelaars. Soms wordt hen zelfs een verhaal verkocht over hetgeen ze moeten zeggen en wat ze moeten verzwijgen. Op die manier wordt de asielprocedure herleid tot een gegeven waarin er iemand iets wilt van de staat en iemand die de staat vertegenwoordigt en oordeelt. Terwijl de rol van de functionaris er zou moeten in bestaan internationale bescherming te geven aan iemand die vervolgd werd.» (Rechter 2)

➤ **Over het asielinterview door de ogen van de gefolterde asielzoeker.**

“Bepaalde dingen kon ik mij herinneren, andere dingen wou ik uit mijn geheugen wissen want ze deden teveel pijn. Wanneer ze mij bepaalde vragen stelden gaf ik geen antwoord omdat ik niet meer wou terugdenken aan deze zo pijnlijke zaken. Zij begrepen niet waarom ik dingen vergat. Ze ondervroegen mij en ondervroegen mij opnieuw want ze waren verbaasd dat ik geen antwoord gaf. Op het einde heb ik gezegd: schrijf op wat jullie willen. Ik voelde mij schuldig, pijnigde mezelf en vroeg mij af wat ik hier deed. Toen begreep ik dat ik mijn geboorteland ontvlucht was om mijn leven en het leven van mijn gezin te redden. Sowieso moeten we allemaal sterven. Ik ben een vreemde hier, niemand is in mij geïnteresseerd, noch in mijn leven, noch in mijn zorgen. Waarom niet sterven in mijn geboorteland?” (Mijnheer G).

➤ **Verbanning naar de “landen van het nergens” (Metraux)
van de clandestiniteit.**

« Since I received that letter, I never sleep good. After 5 years, sleeping in the streets. You can't stop thinking. Today you are here, tomorrow you are sleeping outside. You don't know, it's very difficult .... I don't see any chance for me ... I am tired to see this emptiness, why continue to bother myself ?»

OVER PSYCHOTHERAPIE. “WHAT IS THERE TO KEEP US HERE? THE DIALOGUE” (SAMUEL BECKET, “ENDGAME”)

- **Twee therapeutische assen:**
  - ▶ **aanbod tot reconstructie van de beschadigde intermenselijke band door middel van de therapeutische relatie ;**
  - ▶ **ruimte om de traumatische horror te doorwerken en op die manier woorden van zin te vinden voor de absolute zinloosheid.**
- **Over de positie van de therapeut: de therapeut als “Nebenmensch” (Freud), als nabije naaste.**

“In het begin was het gemakkelijker niemand te vertrouwen, bang te zijn. Ik kon enkel op mezelf rekenen en was voortdurend op mijn hoede. Mijn ziel was gebroken in vier-vijf stukken. Wanneer ik naar uw woorden luisterde, dacht ik: wat zegt deze man? Hij is bizar. U hebt mij gezien toen ik wanen had. U hebt gezien hoe mijn ziel bloedde. In de Sovjetunie, wanneer iemand een psychiater raadpleegt, dan is het omdat hij gek is. Nu weet ik dat de psychotherapie een behandeling is. Indien ik dat van bij het begin geweten had, zouden mijn kinderen minder afgezien hebben, want ik zou minder op hen geroepen hebben. In het begin kon ik geen onderscheid meer maken tussen het goede en het kwade. Alles was verward in mijn hoofd. Ik ontmoet u dan. Waarom zou ik mijn hart openen ? U hebt de horror niet gezien, de bombardementen, wanneer we in de kelder moesten schuilen. Ik dacht dat u een dokter was voor de gekken. Hierdoor kon ik mijn mond niet openen. U hebt op alle mogelijke manieren geprobeerd. Soms luisterde ik naar u, antwoordde ik u. Dan heb ik vertrouwen gekregen. Het is zeer moeilijk opnieuw iemand te vertrouwen. U hebt iets menselijks in mij wakker gemaakt, iets dat anderen in mijn land hebben geprobeerd te vernietigen. U bent erin geslaagd mijn ziel te openen en ik heb uw uitnodiging beantwoord. U bent de eerste die mij ertoe gebracht heeft te praten zonder schaamte en zonder angst”. (Mevrouw B.)

**HARTELIJK DANK VOOR
UW AANDACHT**